

Вакуум безпеки в Чорноморському регіоні

Неспротив з боку Заходу російській агресії у 2014-му, тільки поглиблювали вакуум безпеки в Європі, що й привело до лютого 2022-го. Це стимулювало Кремль до усе більш відвертих дій як проти ЄС, так і проти НАТО, особливо в регіонах його слабкості, до яких відноситься і регіон Чорного моря.

Неодноразові порушення Росією міжнародного морського права – вогонь і захоплення кораблів ВМС ЗСУ поблизу Керченської протоки у листопаді 2018 р., перешкоджання міжнародним навчанням “Sea Breeze” поблизу українських берегів та Agile Spirit поблизу грузинського узбережжя у 2019-2021 р.р., блокада українських портів, знищення американського БПЛА MQ-9 Reaper над Чорним морем в міжнародному повітряному просторі є прикладами свавілля Росії. Вона відверто демонструє, що Чорне море є «російським озером» і НАТО тут не місце.

Це потребує системних заходів та протидії з боку західних структур – НАТО, ЄС та провідних країн-членів. Поки що Росію дещо стримує в північно-західному секторі Чорного моря тільки дипломатія українських «Нептуна» та «Гарпуна». Але Росія має достатньо грошей для продовження війни у 2023/24 рр. **(Слайд 2)**

Глава європейської дипломатії Жозеп Борель висловив цілком слухний намір ЄС: «У час зростаючої геополітичної напруженості ЄС повинен навчитися говорити мовою сили навіть на морі... Ми виконуємо наше зобов’язання щодо посилення ролі ЄС як глобального постачальника морської безпеки». Однак, це дисонує з прийнятими у березні документами ЄС з морської безпеки, у яких загрозам в контексті війни Росії проти України приділено мало уваги. Найбільш сміливим можна вважати висловлений намір посилення співробітництва ЄС з НАТО, спираючись на досягнуті результати та відповідно до трьох спільних декларацій про співпрацю ЄС-НАТО 2016-го, 2018-го та 2023-го років. Очевидно, що стимулом для перегляду підходів послужили безпрецедентні підриви газопроводів Nord Stream на Балтиці (морі, де домінує ЄС і НАТО), і занепокоєння, що виникло в контексті вакууму безпеки морської інфраструктури у морях навколо Європи. Подібного гатунку документи, хоча й є кроком вперед, проте суттєво не сприяють покращенню безпекового середовища, оскільки значною мірою не враховують, що безпека у 2023 році не може базуватися на уявленнях 2014 року (була прийнята перша редакція Стратегії), адже безпековий простір докорінно змінився і мають місце загрози не тільки гібридного характеру, але й військового.

На жаль, в частині Чорного моря EU Maritime Security Strategy не відповідають рівню загроз у ньому, які в останні роки створила РФ і під дією яких перебуває Україна. Оновлений «План дій ЄС...» є інерційним, і ніби навмисно фокусується на менш чутливих питаннях як-то «аналіз впливу війни в Україні на китоподібних», чи то «координувана відповідь на морське забруднення різного походження...».

Хоча Декларація Вільнюського саміту НАТО і містить пункт про Чорне море з декларуванням його стратегічного значення для Альянсу, він явно виглядає слабо, як і ЄСівські формулювання: *«79. The Black Sea region is of strategic importance for the Alliance. This is further highlighted by Russia's war of aggression against Ukraine. We underline our continued support to Allied regional efforts aimed at upholding security, safety, stability and freedom of navigation in the Black Sea region including, as appropriate, through the 1936 Montreux Convention. We will further monitor and assess developments in the region and enhance our situational awareness, with a particular focus on the threats to our security and potential opportunities for closer cooperation with our partners in the region, as appropriate».*

Українській дипломатії, міжнародному експертному співтовариству необхідно спонукати США, ЄС прийняти Чорноморські декларації на підтримку територіальної цілісності країн регіону у відповідності з принципами НБСЄ 1975 року із зазначенням, що Сполучені Штати розглядають Кримський півострів як невід'ємну частину суверенної території України, Абхазію – як невід'ємну частину суверенної території Грузії, Придністров'я – як невід'ємну частину суверенної території Республіки Молдова.

Важливо й надалі переконувати США та НАТО, що членство України в Альянсі – не проблема, а частина вирішення безпекової проблеми для Європи в цілому і для Чорноморського регіону зокрема, в умовах перманентної російської агресії, яка триває в регіоні з 1992 року, коли російські проксіз сепарували частину чорноморської території Грузії – Абхазію і де-факто зробили її своїм протекторатом.

В означеному контексті ключовою є позиція, зафіксована в «Маніфесті сталого миру» представників українського громадянського суспільства: «Першим бар'єром агресії зі сходу завжди буде Україна. Саме тому Україна має бути в НАТО. Ми не розглядаємо наше майбутнє членство лише в контексті гарантії безпеки для України. На основі Статті 5 Північноатлантичного договору ми хочемо бути разом з нашими сусідами по НАТО східним щитом Альянсу проти російської агресії... Членство в НАТО – це наш внесок у спільну європейську безпеку. Україна має стати наріжним каменем стратегії колективної оборони НАТО на сході». І це шлях до подолання вакууму безпеки в Європі і в Чорному морі зокрема.

Спільна позиція прем'єрів трьох країн Центральної Європи – Петера Фіали, Едуарда Гегера та Матеуша Моравецького, викладена у публікації в “Foreign Affairs” 24 квітня п.р., можна вважати дороговказом для Заходу задля зменшення вакууму безпеки як в Європі, так й у цілому світі: «...мир можливий лише на умовах України. Заморожений конфлікт не принесе стабільності чи покращення безпеки... Сірі зони створюють можливості для авторитарних режимів сіяти нестабільність і посилювати напругу. ...рішучість у підтримці України також

допоможе стримати агресію в інших частинах світу... Це послання [авторитарним режимам – прим. автора] стане особливо чітким, коли Україна переможе, а Росія зазнає поразки».

Виходячи з означеного, важливе значення має переконання США та НАТО змінити формулу підтримки з «стільки скільки потрібно для зміцнення переговорної позиції України» на формулу «все для перемоги України».

За обставин російської агресії в регіоні Чорного моря, Туреччина хоча й не стала на бік Росії, але й не солідаризувалась з західною протидією їй повною мірою. Туреччина не пропустила кораблі ВМФ РФ у Чорне море у відповідності з Конвенцією Монтре, але водночас не долучилась до санкцій проти РФ та пропускає через Босфор цивільні вантажні судна для перевезення військових вантажів до Сирії та у зворотному напрямку.

Лише один приклад в режимі он-лайн, що називається. У порту Новоросійск під завантаженням перебувало судно класу Ro-Ro “Sparta IV”. На його борт завантажено понад 50 артилерійських систем та зенітних комплексів (Слайд 3). Ймовірно, зазначене ОіВТ буде доставлене у Сирію в порт Тартус, вихід з Новоросійська запланований на 19 липня ц.р. Назад судно піде з вантажем 122-мм снарядів. З квітня ц.р. на території Сирії на заводі № 790 в містечку Сафіра поблизу Алеппо організовано виробництво артилерійських снарядів для потреб російської армії. «Сирійський експрес» тепер працює і реверсивно. Вибірковість у трактуванні Конвенції Монтьєро та додатків до неї різними сторонами – Росією, Україною і Туреччиною – дозволяє такий трафік на користь агресора, посилює вакуум безпеки у регіоні Чорного моря та Східного Середземномор’я.

Беручи до уваги важливість для України морської безпеки та захисту критичної інфраструктури, важливо докласти дипломатичних зусиль до залучення України до формату співпраці ЄС та НАТО в рамках EU-NATO Task Force on Resilience of Critical Infrastructure, утвореної 16 березня у відповідності з спільною заявою очільників ЄС та НАТО – Урсули фон дер Ляєн та Єнса Столтенберга від 9 січня п.р.

Головна мета для України на поточному етапі - максимально можливе ослаблення ворога як на фронті, так і через його ураження в стратегічній глибині діями ЗСУ. У свою чергу, чим успішнішою буде українська дипломатія, прискорюючи отримання необхідного ОіВТ та посилення санкційних режимів проти РФ, тим швидше ЗСУ зможуть звільнити від ворога окуповані території, а санкції критично зменшать фінансові надходження Росії для ведення війни.

У червні 2015 року у статті колишнього Секретаря РНБО України Володимира Горбуліна аналізувалися можливі сценарії розвитку гібридної агресії Росії та варіанти дій України. Розвиток подій за сценарієм тотальної війни «означатиме для України [з поміж іншого] повну мілітаризацію суспільства; ... орієнтацію на

безкомпромісне знищення ворога; удари по об'єктах критичної інфраструктури противника; активну партизансько-диверсійну діяльність... повне підпорядкування дипломатії Збройним силам...». (Слайд 4)

Нещодавно Головнокомандувач ЗСУ В. Залужний чітко позначив "На війні можна і потрібно вбивати ворога на його території. Якщо наші партнери бояться використовувати свою зброю, ми будемо вбивати зі своєї». Означений підхід Горбуліна – Залужного відповідає не тільки інтересам України, але й інтересам НАТО та ЄС. (Слайд 5) Означеним західним альянсам пора припинити бути у Чорному морі тільки в силу географії, а взятися до активного його перетворення на море НАТО і ЄС, як це має місце у випадку Балтики. Тільки за обставин приборкання агресора й примусу його до звільнення окупованих територій в країнах Чорного моря, вакуум безпеки буде подолано.